

Poruchy řeči

Řeč, hlas a sluch patří mezi hlavní nástroje v lidské komunikaci. Díky těmto schopnostem se dokážeme mezi sebou dorozumívat. Jako všechny schopnosti, tak i řeč může mít své poruchy, které se projevují jak u dětí, tak i u dospělých.

Poruchy řeči lze považovat také za souhrnné označení pro poruchy zpracování jazykové informace, které mohou postihnout gramatické, sémantické či jiné postižení jazyka.

Mezi nejčastější poruchy řeči u dětí patří:

- opožděný vývoj řeči
- dyslalie (patlavost)
- vývojová dysfázie
- mutismus (nemluvnost)
- balbuties (kóktavost)
- brebtavost (rychlé tempo řeči)
- poruchy řeči při anomáliích orofaciálního systému
- poruchy hlasu

Opožděný vývoj řeči

Opožděný vývoj řeči se projevuje tak, že dítě okolo druhého roku nemá nebo má jen velmi malou slovní zásobu. Netvoří věty. Jeho řeč je velmi špatně srozumitelná.

Jak se opožděný vývoj řeči projevuje:

- dítě kolem 3. roku má malou slovní zásobu
- tvoří jen dvouslovné až tříslavné věty
- řeč je obtížně srozumitelná, až nesrozumitelná
- dítě komolí slabiky a slova

Jedná se o opožděný vývoj řeči, pokud podrobné vyšetření neprokáže žádnou z těchto diagnóz:

- neurologický nález ve smyslu dětské mozkové obrny
- není porucha jemné motoriky ani motoriky jazyka
- dítě má normální sluch
- dítě nemá defekt intelektu

Dyslálie (patlavost)

Dyslálie čili patlavost je **porucha výslovnosti hlásek**. Dyslálie je **nejrozšířenější porucha řeči dětského věku**.

Jak se dyslálie projevuje:

- vadná nebo nesprávná výslovnost jedné nebo více hlásek např. L,R,Ř, C,S,Z,Č,Š,Ž

Vývojová dysfázie

Neboli také **specificky narušený vývoj řeči**, který se projevuje ztíženou schopností nebo neschopností naučit se verbálně komunikovat, i když podmínky pro rozvoj řeči jsou přiměřené. U vývojové dysfázie dochází k **poruše centrálního zpracování řečového signálu**. To znamená, že dítě vše slyší, vidí, nemá žádnou poruchu sluchu, či zraku, ale jeho centrální nervová soustava a mozek nejsou schopny dostatečně správně zpracovat sluchové a zrakové signály, které dítě přijímá z okolí.

Příčiny vzniku vývojové dysfázie:

- příčiny vzniku nejsou zcela jasné; často bývá zjištěn problém v těhotenství matky, při porodu či těsně po něm; jistou roli hraje pravděpodobně také dědičnost; vývojová dysfázie se objevuje častěji u chlapců

Projevy vývojové dysfázie:

- **Opožděný vývoj řeči** – slovní zásoba neodpovídá věku, dítě netvoří věty, nebo tvoří věty krátké, jednoduché s gramatickými chybami, vynechává předložky, komolí slova, nesprávně ohýbá koncovky slov, nepoužívá všechny slovní druhy, přehazuje slovosled věty, nepoužívá zvrátané se, si, apod.
- **Patlavost** – dítě mluví nesrozumitelně, nebo je jeho projev obtížně srozumitelný pro okolí. Zaměňuje výslovnost jednotlivých hlásek ve slovech, hlásky nebo slabiky ve slovech vynechává.
- **Nerovnoměrný vývoj** – výrazný rozdíl mezi verbálními a neverbálními schopnostmi dítěte. (tento rozdíl by vám měl pomoci diagnostikovat klinický psycholog).
- **Narušení paměťových funkcí** – u vývojové dysfázie je charakteristické narušení krátkodobé verbální paměti (to znamená, že dítě neumí zopakovat delší slovo bez zkomolení, nezopakuje víceslovnou větu). Ve dvou letech by dítě mělo umět zopakovat dvouslovnou větu, ve třech letech tříslovnou atd.
- **Narušené zrakové vnímání** – tyto potíže se projevují hlavně ve kresbě. Kresba postavy je velmi zvláštní, části těla jsou proporčně nesprávně nakreslené, kresba je často velmi dlouho opožděná vzhledem k věku dítěte. Při určování diagnózy je rozbor kresby velmi důležitý!
- **Narušené sluchové vnímání** – dítě má problémy s rozlišováním jednotlivých hlásek, obtížně rozlišuje zvukově podobné hlásky (pes x pas, kosa x koza, pere x bere apod.)
- **Narušená časoprostorová orientace** – dítě mívá problémy s určením pravé a levé strany, obtížně určuje pojmy včera, zítra, ráno, večer, atd., nesprávně určuje vztahy mezi rodinnými příslušníky (teta, strýc, sestřenice, bratr, atd.)
- **Narušení hrubé a jemné motoriky** – děti mívají problémy s koordinací pohybů rukou, nohou (např. stoj na jedné noze, poskoky snožmo, na jedné noze, střídavé pohyby oběma rukama, kličkování mezi kužely, dítě mívá problémy s jízdou na koloběžce, na kole, lyžích).
- **Lateralita** – tedy dominance pravé nebo levé ruky, oka. U dětí s vývojovou dysfázií bývá často zkrřížená lateralita, tedy vedoucí levá ruka, ale vedoucí pravé oko, nebo obráceně, popřípadě bývá lateralita nevyhraněná, tedy dítě nedrží tužku pouze v jedné ruce, ale ruce střídá.

Dysartrie

Dysartrie je **narušení článkování řeči** na základě organického poškození centrální nervové soustavy.

Dysartrie se vyskytuje:

- nejčastěji ve spojení s dětskou mozkovou obrnou

Projevy dysartrie:

- těžká porucha artikulace – řeč je téměř nesrozumitelná
- porucha dýchání, fonace, rytmu, melodie, intonace

Koktavost (balbuties)

Koktavost je **porucha plynulosti řeči**, dítě zadržává. Je to nejtěživější vada řeči se značně nepříznivými dopady na osobnost dítěte.

Jak se koktavost projevuje:

- mnohočetné opakování částí slov, první hlásky, slabiky
- prodlužování hlásek
- pozorovatelné napětí ve tváři, svalstvu krku
- třes, nekontrolovatelný pohyb rtů a jazyka
- pocit zápasení s řečí
- strach z mluvního projevu, vyhýbání se řeči
- neobvyklý počet pomlk, nahrazování slov jinými výrazy
- tiky, různé pohyby rukou, nohou, celého těla při řeči

Kritická období koktavosti:

- a) 3. – 4. rok
- b) vstup do školy

Několik rad pro rodiče a pedagogy ohledně koktavosti:

- dítě neokřikujeme, neopravujeme, když se zaráží
- trpělivě dítě vyslechneme, dopřejeme mu dostatek času k vyjádření myšlenky
- dítě nevyklučujeme z veřejného vystupování, ale nikdy ho k veřejnému vystupování nenutíme
- bráníme posměchu ostatních dětí, pozornosti ostatních dospělých
- v počátečním stádiu koktavosti není vhodné provádět nápravu artikulace

Breptavost (rychlé tempo řeči)

Breptavost je **porucha dynamiky a tempa řeči**. Tempo řeči je tak rychlé, že se řeč stává až nesrozumitelnou.

Jak se breptavost projevuje:

- zrychlené tempo řeči, řeč se stává až nesrozumitelnou
- hláskové skupiny se redukují, vznikají zkomoleniny, artikulace je setřelá
- změny v pohybech a celkovém chování
- pohyby rychlé, zbrklé, překotné
- u dětí bývá nápadný motorický neklid, snadná vzrušivost, emoční labilita

Poruchy hlasu

Poruchy hlasu jsou dvojího druhu. **Organické poruchy hlasu** jsou způsobeny např. nedomykavostí hlasivek, vrozenými vadami či anomáliemi. **Získané poruchy hlasu** mohou být způsobeny hlasovou únavou či chrapotem.

Poruchy hlasu se projevují:

- pocit hlasové únavy
- chrapot trvající déle jak tři týdny
- až bezhlasí

Elektivní mutismus

Elektivní mutismus je mluvní negativismus.

Projevy elektivního mutismu:

- funkční útlum řeči – dítě chce mluvit, ale nejde to
- dítě výběrově nekomunikuje s určitými osobami (např. doma komunikuje zcela normálně, ale mluvit ve školce či škole odmítá)

V případě, že má dítě problémy s řečí, je dobré začít s vhodně zvolenou logopedickou terapií již v předškolním věku dítěte. V pozdějším věku je náprava také možná, ale jde to již obvykle pomaleji a svízelněji. V ideálním případě dítě vstupuje do první třídy s náležitě rozvinutou řečí a správnou artikulací. Přetrvávající řečové vady a poruchy se často negativně promítají do procesu učení.

Užitečné odkazy:

<http://www.logopedonline.cz/Default.html>

<http://www.logopedie-pomucky.cz/>

<http://www.klinickalogopedie.cz/index.php?pg=verejnost>

<https://vady-rci.zdrave.cz/>

<http://bezkoktani.cz/>

Literatura k tématu:

Kejklíčková I.: Vady řeči u dětí

Janderková D. a kol.: Řečové a komunikační obtíže

Bendová P.: Dítě s narušenou komunikační schopností ve škole

Vyštejn J.: Dítě a jeho řeč

Kutálková D.: Průvodce vývojem dětské řeči

Kutálková D.: Budu správně mluvit – Chodíme na logopedii

Kolesová E.: Jak pomoci svému dítěti s vadou řeči

Feuerstein R.: Myslet nahlas – mluvit nahlas. Přístup k rozvoji řeči

Lechta V.: Koktavost

Malcolm F.: Svépomocný program při koktavosti

